

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia de Securitate 14(2) (2024)

ISSN 2657-8549

DOI 10.24917/26578549.14.2.17

Martyna Czerniak

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

ORCID 0009-0005-9568-4322

Zamachy w Oslo i na wyspie Utøya w 2011 roku: analiza wydarzeń, reakcji służb i wniosków dla zarządzania kryzysowego

The Oslo and Utøya Island Attacks in 2011: An Analysis of the Incidents,
Service Responses, and Lessons for Crisis Management

Abstrakt

Zamachy terrorystyczne z 22 lipca 2011 roku w Norwegii, przeprowadzone przez Andersa Breivika, były jednymi z najtragiczniejszych wydarzeń w historii kraju. Analiza ataków, obejmująca zamach bombowy w Oslo oraz masakrę na wyspie Utøya, ujawnia liczne luki w systemie zarządzania kryzysowego, reakcjach służb oraz przygotowaniu infrastruktury krytycznej. Artykuł omawia przyczyny i skutki wydarzeń, reakcje norweskich służb oraz wyniki raportu Komisji Gjorv, który wskazał na konieczność reform w zakresie prawa, organizacji służb, technologii i komunikacji. Zaproponowane wnioski podkreślają potrzebę zwiększenia zdolności prewencyjnych, usprawnienia koordynacji działań i wdrożenia nowoczesnych systemów zarządzania kryzysowego, aby lepiej przeciwdziałać podobnym zagrożeniom w przyszłości.

Słowa kluczowe: Zamachy terrorystyczne w Norwegii, Anders Breivik, Oslo, Wyspa Utøya, Zarządzanie kryzysowe, Reakcje służb ratunkowych, Terroryzm indywidualny, Samotny wilk, Bezpieczeństwo narodowe

Abstract

The terrorist attacks of July 22, 2011, in Norway, carried out by Anders Breivik, remain among the most tragic events in the country's history. The analysis of these attacks, including the bombing in Oslo and the massacre on Utøya Island, reveals numerous gaps in the crisis management system, the response of emergency services, and the preparedness of critical infrastructure. This article examines the causes and consequences of the attacks, the response of Norwegian services, and the findings of the Gjorva Commission report, which emphasized the need for reforms in legislation, organizational structure, technology, and communication. The conclusions highlight the

necessity of enhancing preventive capabilities, improving coordination efforts, and implementing modern crisis management systems to counteract similar threats in the future more effectively.

Keywords: terrorist attacks in Norway, Anders Breivik, Oslo, Utøya Island, crisis management, emergency service responses, individual terrorism, lone wolf, national security

Wstęp

Zamachy terrorystyczne, które miały miejsce w 2011 roku w Norwegii, miały ogromny wpływ na kształtowanie polityki bezpieczeństwa tego kraju, dla którego były to najtragiczniejsze wydarzenia od lat. Tego samego dnia doszło do dwóch ataków. Pierwszy w centrum Oslo w postaci eksplozji bomby w dzielnicy rządowej, podczas której zginęło 8 osób. Drugi atak został przeprowadzony na wyspie Utøya. Była to brutalna strzelanina skierowana do uczestników obozu młodzieżowego, zorganizowanego przez Partię Pracy. Doprowadziła ona do śmierci 69 osób i pozostawiła piętno na społeczeństwie norweskim na zawsze.

Na potrzeby tego artykułu warto zdefiniować dwa pojęcia jakimi są „terroryzm indywidualny” oraz „samotny wilk”. Terroryzm indywidualny możemy rozpatrywać na dwa sposoby. Pierwszy, w którym terrorysta jest wysłannikiem pewnego zorganizowanego ugrupowania, wykonując powierzone mu zadanie. Jest to definicja „largo”, czyli szersza. W drugim przypadku będzie to sytuacja, w której terrorysta nie jest powiązany z jakąkolwiek organizacją terrorystyczną. Działa na własną rękę, bazując na własnych motywacjach, zasobach i umiejętnościach. Agresorów tego typu możemy nazwać „samotnymi wilkami”. Charakteryzują się oni brakiem relacji z organizacjami terrorystycznymi, autoradykalizacją, samotnym działaniem z użyciem przemocy i jasną artykulacją określonego celu¹.

Do tragedii w Norwegii doprowadził „samotny wilk” – Anders Behring Breivik, który w swoich działaniach kierował się pobudkami politycznymi. Mężczyzna sam zaplanował, przygotował i dokonał ataków, podążając ideami skrajnej ideologii prawicowej. Agresora bez wątpienia można nazwać megalomanem².

Reakcje służb norweskich, które pracowały podczas i po wydarzeniach z 2011 roku, ujawniły mocne, jak i słabe strony systemu bezpieczeństwa. Ataki doprowadziły do wielu dyskusji i planów dotyczących zarządzania kryzysowego w kwestii terroryzmu i sytuacji ekstremalnych. Niewątpliwie podjęte działania w wielu przypadkach były przejawem profesjonalizmu i szybkiej reakcji w sytuacji kryzysowej, co uratowało wiele ludzkich istnień i pozwoliło na opanowanie sytuacji. Mimo to pojawiło się wiele zarzutów w kwestii podjętych kroków, kładąc nacisk na wydarzenia z wyspy. Było to impulsem do podjęcia rozmów dotyczących środków zapobiegających i zwalczających terroryzm, nie tylko przez rząd norweski, ale też na arenie międzynarodowej.

¹ A. Wejkszner (2019). *Samotne wilki Kalifatu: Studium współczesnego terroryzmu islamskiego*. Difin. Warszawa, s. 33–35.

² Megalomania to patologiczne przekonanie o własnej wielkości, wyjątkowości lub wszechmocy, często występujące w zaburzeniach psychicznych, takich jak psychozy lub zaburzenia osobowości.

Analiza profilu Andersa Breivika, jego ideologii oraz motywacji

To jak spędziliśmy nasze wczesne lata, relacje rodzinne, sytuacja materialna czy traktowanie przez rówieśników wpływa na to, jakimi jesteśmy ludźmi w późniejszych etapach życia. Analizując biografię Andersa Breivika, możemy dostrzec pewne niepokojące cechy czy zachowania, rozwijające się już od wczesnych lat. Niewątpliwie można stwierdzić, że jego relacja z rodzicami była obciążona zaburzeniami emocjonalnymi oraz psychologicznymi, które prawdopodobnie przyczyniły się do problemów zamykających w późniejszym życiu.

Anders Behring Breivik urodził się 13 lutego 1979 r. w Oslo. Był on synem Wenche Behring oraz Jensa Breivika. Matka mężczyzny pochodziła z ubogiej rodziny i od najmłodszych lat zajmowała się rodzicielką, która doznała paraliżu w trakcie porodu, za co nienawidziła córki. Te fakty na temat Wenche ukazują, że kobieta miała ciężkie dzieciństwo i nie było jej dane doznać wartości, jaką jest rodzicielska miłość, co mogło mieć późniejszy wpływ na wychowanie własnego syna. Ojciec Andersa był wpływowym dyplomatą i pracownikiem norweskiej ambasady w Londynie, gdzie rodzina przeprowadziła się rok po narodzinach Andersa. Nie trwało to jednak długo, bo już pół roku później Wenche zażądała rozwodu i wróciła z dziećmi³ do stolicy Norwegii. Kobieta sobie nie radziła, miała problemy psychiczne i nie była w stanie zapewnić stabilnej atmosfery domowej. Instytucje opieki społecznej interesowały się sytuacją rodziny, przez co Anders był pod obserwacją psychologów środowiskowych, a weekendy często spędzał w domach zastępczych.

Już w młodym wieku Breivik wykazywał oznaki braku przystosowania społecznego. Miał problemy z nawiązywaniem więzi, był nie lubiany przez rówieśników czy sąsiadów przez swoją arogancję, brak szacunku do słabszych czy niewychowanie. Mimo to uczęszczał do najlepszych szkół, a wcześniej i przedszkola dla elit ze względu na status jego ojca. Spowodowało to ciągłe poczucie niższości i wyobcowania względem innych dzieci⁴.

Kiedy mężczyzna rozpoczął naukę w liceum zaczął się wyróżniać i wyrażać siebie poprzez wygląd. Młody Breivik zaczął się malować i dbać o wygląd. Określał siebie jako metroseksualistę⁵. Uczęszczał do Liceum Handlowego i podjął pracę telemarketera. Chociaż w szkole średniej jego poglądy polityczne nie były jeszcze tak ekstremalne jak później, w tym okresie Breivik zaczynał interesować się kwestiami tożsamości narodowej, problemami imigracji i konserwatywnymi ideami. W wieku 18 lat dołączył do Norweskiej Partii Postępu (norw. *Fremskrittspartiet* lub FrP), której główne hasła koncentrowały się na ograniczeniu biurokracji, krytyce polityki imigracyjnej i obniżeniu

³ Anders posiadał przyrodnią siostrę, która nazywała się Miriam Breivik. Była córką Wenche Behring z drugiego małżeństwa.

⁴ K. Izak (2022). *Anders Behring Breivik. Studium przypadku skrajnie prawicowego terrorysty – samotnego wilka (część 1)*. „Terroryzm. Studia, analizy, prewencja”, 3(3), s. 97.

⁵ Metroseksualizm to zjawisko, w którym mężczyźni dbają o swój wygląd i pielęgnują ciało, często przekraczając tradycyjne granice męskiego wizerunku i przyjmując cechy uznawane wcześniej za kobiece; M. Simpson (1994). *Metroseksualizm: The Rise of the Urban Man*. Media Press, s. 10.

podatków. Zaczął rozwijać plany w związku z polityką, chciał stać się członkiem Rady Miasta Oslo. Został jednak odrzucony, co spowodowało jego wściekłość i zakończenie działalności w ruchu politycznym. Po opuszczeniu Partii Postępu Breivik stopniowo zaczął szukać bardziej radykalnych rozwiązań, które odpowiadałyby jego narastającym lękom związanym z imigracją i różnorodnością kulturową w Norwegii.

Z biegiem czasu mężczyzna porzucił edukację na rzecz planów zastania milionerem. Po zdobytym doświadczeniu w pracy telemarketera, zdecydował się na utworzenie własnej działalności gospodarczej. Firma „E-Commerce Group” działała na granicy prawa, wystawiając podrobione dyplomy ukończenia studiów na dowolnej uczelni. W 2007 r. została ona rozwiązana w związku z naruszeniem ustawy podatkowej.

Po tych wydarzeniach Anders Breivik zamknął się w swoim pokoju i zatracił w świecie wirtualnym. Potrafił nawet do 17 godzin dziennie spędzać w sieci, grając w gry typu „strzelanki” i czytając rozmaite artykuły, publikacje czy blogi na tematy antymuzułańskie czy antyimigracyjne, pogłębiając swój proces radykalizacji. Jego nowym celem stało się utworzenie ruchu oporu przeciwko islamowi, na którego czele miał stanąć. Chciał walczyć o „czystość Europy białego człowieka, czyli – jak twierdził – bronić Europy przed Eurabią (arabskimi wpływami na kontynencie)”⁶. Jego wzorcami ideologicznymi byli między innymi: Bat Ye’or⁷, Robert Spencer⁸, Pamela Geller⁹ czy anonimowy bloger Fjordman¹⁰. Za swoich idoli uważał takie postacie jak Jan III Sobieski czy Vlad Palownik, podkreślając ich zasługi w walce z islamem¹¹ w obronie Europy. Chciał zjednoczyć wszystkie prawicowe siły i stworzyć konserwatywną gazetę, w tej sprawie kontaktując się między innymi z Fjordmanem. Kiedy jego nawoływanie nie zostało wysłuchane i nie widział przyszłości w prawicowych partiach zdecydował się działać sam i stworzyć manifest. To właśnie w trakcie jego pisania zrodziła się myśl o przeprowadzeniu zamachu¹².

⁶ K. Izak (2022). *Op. cit.*, s. 101.

⁷ Bat Ye’or (właściwie Gisèle Littman) jest autorką, która jest znana przede wszystkim z promowania teorii „dhimmi” – pojęcia określającego status mniejszości religijnych (głównie Żydów i chrześcijan) w krajach muzułańskich. Jej prace koncentrują się na zagrożeniu, jakie, jej zdaniem, stanowi islamizacja Zachodu.

⁸ Robert Spencer jest amerykańskim autorem, który jest znany z krytyki islamu, twierdząc, że islam w swojej istocie jest religią militarną i agresywną.

⁹ Pamela Geller jest amerykańską aktywistką, blogerką i autorką, znaną z prowadzenia kampanii przeciwko islamowi i propagowania poglądów przeciwnych islamizacji Europy. Jest również współzałożycielką organizacji *Stop Islamization of America*.

¹⁰ Fjordman to pseudonim anonimowego norweskiego blogera, który stał się znany dzięki swojej krytyce islamu oraz w obronie europejskich wartości kulturowych.

¹¹ Sobieski, poprzez zwycięstwo pod Wiedniem w 1683 roku, był dla Breivika obrońcą Europy przed osmańską inwazją. Z kolei Vlad Palownik, znany z brutalnej obrony przed Turkami w XV wieku, został ukazany przez Breivika jako bohater walczący o zachowanie chrześcijańskiej tożsamości przed islamem.

¹² M. Gąsiorowski (2022). *Ekstremizm polityczny w postawie Andersa Behringa Breivika – próba analizy wpływu czynników psychologicznych*. „Świat Idei i Polityki”, 20(2), s. 35–38.

Przygotowania do ataku

Planowanie ataku Breivik rozpoczął w 2009 r. To wtedy zdecydował się założyć jednoosobową firmę o nazwie „Geofarm”, która miała być przykrywką do konstruowania bomby. W teorii miała się ona zajmować rolnictwem, między innymi uprawą warzyw. Dzięki tej działalności mógł zdobyć materiały niezbędne do stworzenia ładunku. Azotyn sodu i proszek aluminiowy nabył w Polsce, a konkretnie we wrocławskiej firmie. Sam Anders podkreślił, że w tamtym czasie w naszym kraju te substancje były łatwe do zdobycia, nawet w dużych ilościach. Zakupił on również około 6 ton nawozów sztucznych, takich jak azotan amonu, legalnie, ponieważ wszystko mógł tłumaczyć firmą rolniczą. Terrorysta był w stanie wytłumaczyć każdy swój zakup. Sproszkowaną siarkę zamówił jako materiał dla artystów, lont miał być wykorzystany podczas sylwestra, a inne materiały do konserwacji mięsa czy mycia akwarium. W 2011 roku zdecydował się przenieść swoją „bazę”, więc wynajął gospodarstwo rolne w hrabstwie Hedmark na północ od Oslo, aby całkowicie odizolować się od osób trzecich i to tam rozpoczął produkcję ładunków wybuchowych. W ukryciu przeprowadzał testy oraz eksperymentował z różnymi mieszankami, ucząc się, jak doprowadzić do efektywnych detonacji. W jego manifestie znalazły się opisy technik oraz szczegółowe informacje o składnikach, co sugeruje, że długo i starannie badał sposoby tworzenia skutecznych materiałów wybuchowych. Większość informacji czerpał z internetu, a sama praca była bardzo niebezpieczna¹³.

Co ciekawe, mężczyzna wspomina o Polsce w swoim manifestie aż 47 razy. Oprócz opisu zakupów chemikaliów w polskich sklepach, docenia postać Jana III Sobieskiego czy wymienia polskie „prawicowe nacjonalistyczne ugrupowania”, takie jak Prawo i Sprawiedliwość, Samoobronę RP, Narodowe Odrodzenie Polski czy Ligę Obrony Suwerenności. Ponadto zamachowiec cytuje słowa ze „Zniewolonego umysłu”¹⁴ polskiego poety Czesława Miłosza¹⁵.

Głównymi materiałami niezbędnymi do zrealizowania ataku na wyspie Utøya była broń palna. Breivik zdobył ją legalnie, wykorzystując przepisy norweskie, które pozwalają obywatelom na posiadanie broni pod warunkiem spełnienia określonych wymagań, zwłaszcza gdy jest przeznaczona do celów łowieckich czy sportowych. Udało mu się nabyć dwie sztuki broni, których użył potem podczas zamachów: karabin Ruger Mini-14 oraz pistolet Glock 34. Mężczyzna uzyskał pozwolenie na broń poprzez udział w kursach i egzaminie dla myśliwych. Oprócz tego wielokrotnie podkreślał, że swoje umiejętności strzeleckie rozwijał poprzez grę „Call of Duty”, w którą grał nawet po kilkanaście godzin dziennie. Dodatkowo zakupił bluzę, z której wykonał imitację munduru policyjnego, który był kluczowy podczas zamachów¹⁶.

¹³ K. Izak (2022). *Op. cit.*, s. 106–109.

¹⁴ *Zniewolony umysł* Czesława Miłosza to analiza podporządkowania intelektualistów totalitaryzmowi, ukazująca wpływ ideologii na wolność myśli i moralność.

¹⁵ Gazeta Prawna. *Breivik 47 razy wymienia Polskę w manifestie*. <https://www.gazeta-prawna.pl/wiadomosci/artykuly/533565,breivik-47-razy-wymienia-polske-w-manifestie.html> [dostęp: 11.11.2024].

¹⁶ K. Izak (2022). *Op. cit.*, s. 104.

Przebieg ataku

Data 22 lipca 2011 r. nie była przypadkowa. Swoje działania Breivik rozpoczął w godzinach popołudniowych w piątek. Był to czas, kiedy wielu urzędników i pracowników rządowych kończyło pracę, więc zamachowiec liczył, że w godzinach szczytu jak najwięcej z nich znajdzie się w centrum eksplozji. Ponadto liczył, że wybierając termin w okresie letnim, przed weekendem, wielu funkcjonariuszy służb przebywa na urloпах i łatwiej będzie mu się przetransportować do swojego drugiego celu – wyspy Utøya. Agresja w dzielnicy rządowej, w której doszło do pierwszego zamachu, miała być symbolem ataku na norweski rząd i polityków, których Breivik obwiniął o popieranie wielokulturowości i imigracji. Mimo że atak skierowany był w instytucje rządowe jako całość, to ważną osobą, którą interesował się Breivik, był Jens Stoltenberg, ówczesny premier Norwegii i lider Partii Pracy¹⁷.

Głównym celem zamachowca była jednak wyspa Utøya. To właśnie tam odbywał się letni obóz młodzieżówki Norweskiej Partii Pracy. Wydarzenie przyciągało młodych aktywistów, w tym osoby, które w przyszłości mogły stać się liderami politycznymi Norwegii. Obóz odbywał się regularnie co roku. Miejsce było stosunkowo odizolowane i trudno dostępne dla służb ratunkowych. Ponadto atak na osoby, które w wielu przypadkach były dziećmi ludzi współpracujących z rządem, wywarł ogromny rozgłos medialny. Mężczyzna dzięki temu liczył, że jego ideologia dotrze do jak największej liczby osób. Tego dnia na wyspie miała również przemówić Gro Harlem Brundtland, trzykrotna premier Norwegii i wybitna działaczka Partii Pracy.

W dzień tragedii, zanim Anders opuścił dom matki, rozesłał drogą mailową swój manifest zatytułowany „2083: A European Declaration of Independence”. Dokument ten miał ponad 1 500 stron i zawierał jego radykalne poglądy, które postrzegał jako uzasadnienie dla zamachów. Maile dotarły głównie do osób z krajów europejskich, które według niego mogły podzielać jego antyislamskie i skrajnie prawicowe poglądy. Manifest zawierał również szczegółowe opisy przygotowań do ataków, co pomogło służbom – już po atakach – przeprowadzić szczegółową analizę i wyciągnąć dokładne wnioski¹⁸.

Dzień wcześniej mężczyzna zaparkował wynajętą furgonetkę niedaleko centrum ogrodniczego, w której była umieszczona bomba. Posiadał on również fiata diablo, którego 21 lipca pozostawił na pobliskim placu. Miał on służyć do ucieczki i przetransportowania się na Utøyę. 22 lipca wrócił do furgonetki, przebrał się w sfalszowany mundur policyjny i kamizelkę kuloodporną, a następnie podjechał pod Ministerstwo Sprawiedliwości. Miał około 7 minut na oddalenie się od miejsca zdarzenia, ponieważ na taki czas określał palenie się lontu skonstruowanej bomby. Furgonetka została zauważona przez kobietę pracującą na recepcji w biurowcu. Poinformowała o tym centrum wartownicze, w którym pracowało dwóch strażników. Po przesunięciu nagrania z kamer zauważyli, że mężczyzna w policyjnym stroju opuścił pojazd i się oddalił. Pojazd z ładunkiem stał zaparkowany między dwoma słupami z tabliczką informującą o zakazie

¹⁷ K. Izak (2022). *Op. cit.*, s. 110.

¹⁸ *Ibidem*, s. 111.

wjazdu. Pracownicy chcieli zidentyfikować kierowcę i poprosić o przeparkowanie furgonetki. W momencie, kiedy strażnik miał zadzwonić do Urzędu Bezpieczeństwa Pojazdów Silnikowych i zapytać o nazwisko właściciela samochodu, wybuchła bomba¹⁹.

Do detonacji doszło o godzinie 15:25. W dzielnicy pracowało około 3 100 pracowników, nieco ponad dziesięć procent było w pracy, kiedy wybuchła bomba. Najbardziej ucierpiał budynek biurowy, w którym znajdowała się kancelaria premiera, oraz pobliskie ministerstwa, w tym Ministerstwo Finansów i Ministerstwo Ropy Naftowej i Energii. Eksplozja uszkodziła fasady budynków, wybiła okna i spowodowała pożary, zabijając 8 osób i raniąc wiele innych. Premier Stoltenberg nie ucierpiał, ponieważ podczas ataku przebywał w swojej rezydencji oddalonej od miejsca detonacji. Na numer alarmowy zadzwonił strażnik DSS²⁰, informując o eksplozji, a po chwili połączył się ponownie, podając ważne informacje. Powiedział, że mężczyzna ubrany w coś w rodzaju munduru policyjnego, wyszedł z samochodu na krótko przed eksplozją²¹.

Evakuacja częściowo zniszczonego budynku rozpoczęła się natychmiast, jednak była ona wyzwaniem. Drogi ewakuacyjne były słabo oznakowane, wyjścia awaryjne niekiedy niemożliwe do otwarcia lub trudne w obsłudze. Panował ogromny chaos, nad którym nikt nie potrafił zapanować. Sam Anders Breivik dowiedział się o powodzeniu pierwszej części zamachu z radia, które wydało specjalny komunikat o eksplozji, przerywając nadawany program. Przebywał już wtedy w samochodzie i był w drodze na wyspę Utøya. 22 lipca po południu było tam 564 osoby. Uczestnicy biorący udział w obozie około 30 minut po ataku w Oslo otrzymali informacje, że doszło do incydentu w dzielnicy rządowej²².

Breivik po dotarciu na miejsce wziął prom, który regularnie kursował na wyspę, transportując uczestników obozu oraz personel. Agresor w fałszywym uniformie poinformował opiekunkę obozu, że przyjechał na wyspę jako rzekomy funkcjonariusz policji wysłany w związku z wybuchem bomby w Oslo, aby zapewnić bezpieczeństwo. Na szyi miał fałszywą legitymację służbową, którą pokazał na prośbę strażnika. Posiadał przy sobie ciężką skrzynię, w której przechowywał karabin, a pistolet półautomatyczny miał cały czas przy sobie. Po dotarciu na ląd około 17:10 Andersa przywitał Trond Berntsen – policjant, ale zatrudniony na tę okazję jako stróż w trakcie obozu na Utøi. Mieli udać się do budynku, gdzie przebywali aktywiści, jednak, kiedy funkcjonariusz ominął jego róg, padły pierwsze strzały. Pierwszą ofiarą był sam Berntsen, zaraz po nim zginęła kierowniczka obozu – Monika Bøsei. Miało to miejsce około godziny 17:22²³.

¹⁹ Norwegian Government, *NOU 2012:14 – Breivik-saken: En vurdering av rettsystemet etter 22. Juli*. <https://www.regjeringen.no/contentassets/bb3dc76229c64735b4f6eb4dbfcdbe8/no/pdfs/nou201220120014000dddpdfs.pdf>, s. 17–18 [dostęp: 15.11.2024 r.].

²⁰ Strażnicy DSS (Det statlige spesialistene) to pracownicy służb ochrony w Norwegii odpowiedzialni za zapewnienie bezpieczeństwa na najwyższym poziomie, szczególnie w zakresie ochrony osób publicznych i ważnych instytucji.

²¹ Norwegian Government. *Op. cit.*, s. 19–20.

²² *Ibidem*, s. 20–21.

²³ K. Izak (2022). *Op. cit.*, s. 116.

Następnie Breivik udał się na wzgórze w kierunku kawiarni. Po drodze zabił kolejne kilka osób. Odgłosy strzałów wywołały ogromną panikę. Uczestnicy z jadalni zaczęli uciekać w stronę pola namiotowego, ukrywali się w lesie czy wzdłuż brzegów wyspy. Mężczyzna bez opamiętania strzelał do namiotów i wszystkich uciekających ludzi, którzy stanęli na jego drodze. Następnie wszedł do „małej sali” w budynku kawiarni, gdzie wciąż znajdowało się sporo osób. Wiele z nich uciekając, wyskoczyło przez okna, przez co doznało poważnych obrażeń spowodowanych upadkiem. Około godziny 17:30 jedna z uczestniczek obozu, córka oficera Komendy Głównej Policji, wykonała połączenie do ojca, który przebywał na służbie i poinformowała go o umundurowanym mężczyźnie, który strzela do uczestników obozu. Sam Breivik o godzinie 17:59 wykonał połączenie na numer alarmowy i przekazał informację, że jest odpowiedzialny za atak i że jest gotów się poddać. Po tym wydarzeniu dokonał jeszcze kilku morderstw i około godziny 18:24 kolejny raz połączył się z Policją. Przedstawił się pełnym imieniem i nazwiskiem, oraz podkreślił, że jest dowódcą norweskiego ruchu oporu przeciwko islamizacji, po czym zabijał kolejne osoby. Łącznie śmierć poniosło 69 osób. Jeden z głównych celów, była premier Norwegii Gro Harlem Brundtland, w czasie ataku nie była obecna na wyspie. Po zakończonym przemówieniu od razu wróciła do Oslo, kilka godzin przed zamachem. Policja dotarła na miejsce zdarzenia około godziny 18:24, czyli ponad godzinę po rozpoczęciu ataku. Breivik poddał się bez oporu, został powalony na ziemię i zakuty w kajdanki²⁴.

Sytuacja polityczna w Norwegii

Norwegia uznawana jest za jeden z najbardziej rozwiniętych i stabilnych krajów Europy. Charakteryzuje się rozbudowanym systemem opieki, równością społeczną oraz wysokim poziomem zaufania. W latach poprzedzających ataki terrorystyczne z 2011 roku kraj był przykładem do naśladowania dla innych, jeśli chodzi o otwartość na integrację, współpracę z innymi narodami, głównie w ramach Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Mimo tego kraj zachowywał autonomię w kluczowych kwestiach polityki wewnętrznej. Rządy sprawowała wtedy Partia Pracy skupiająca się na modelu państwa otwartego i demokratycznego. Spotykało się to z reakcją niektórych partii prawicowych, takich jak Partia Postępu (do której swojego czasu należał Breivik), która w swoich kampaniach często poruszała kwestie związane z ograniczaniem imigracji i integrowaniem nowych grup społecznych na zasadach przyjętych przez lokalne normy kulturowe.

Od początku lat 90. XX w. w Norwegii dochodziło do wzrostu liczby migrantów, szczególnie z krajów muzułmańskich. Wielu Norwegów akceptowało politykę wielokulturowości, jednak rodziły się również obawy dotyczące tożsamości narodowej czy konsekwencji demograficznych. Norwegia zaczęła odczuwać wzrost ruchów skrajnie prawicowych, które promowały hasła antyimigracyjne i islamofobiczne.

Służby bezpieczeństwa przez atakami z 22 lipca skupiały swoją uwagę na radykalnym islamizmie ze względu na ogólnoeuropejską strategię przeciwdziałania

²⁴ Norwegian Government. *Op. cit.*, s. 23–30.

terroryzmowi²⁵. Analiza raportów służb po atakach wskazuje, że Norwegia była zaskoczona intensywnością i skutecznością zamachów, a ich wewnętrzne procedury dotyczące przeciwdziałania ekstremizmowi wymagały dostosowania²⁶.

Reakcja służb w Oslo

Pierwsze służby bezpieczeństwa dotarły do dzielnicy rządowej w Oslo już 3 minuty po eksplozji. Komenda z Oslo otrzymała informację od przechodnia o podejrzanym mężczyźnie ubranym w mundur policyjny posiadającym przy sobie broń. Podał również numery rejestracyjne pojazdu, którym transportował się na Utøyę. Nie było kontaktu pomiędzy centralą, w której stacjonowała oficer dyżurna, a dowódcą na miejscu zdarzenia, który kierował akcją ratunkową. „Komenda Okręgowa Policji w Oslo nie miała żadnych procedur powiadamiania, więc oficer dyżurna z centrali operacyjnej, zamiast koordynować akcję z dowodzącym na miejscu zdarzenia, uznała, że ważniejsze będzie telefoniczne wzywanie funkcjonariuszy na służbę”²⁷.

Kamery monitoringu zarejestrowały ruchy Breivika, ale mimo to sprawca bez przeszkód opuścił Oslo. Nie zamknięto miasta, nie zablokowano ulic wyjazdowych ze stolicy. Między godziną 15:50 a 16:05 przekazano zespołowi BT Delta²⁸ informację o podejrzanym mężczyźnie i pojeździe, którym mógł uciekać. Stwierdzono jednak, że dowody były zbyt mało konkretne, aby podjąć działania. Postanowiono więc zamknąć jedynie drogi prowadzące do centrum. Nie zdecydowano się również na podanie charakterystycznych cech sprawcy opisanych przez świadka do mediów. Z numeru rejestracyjnego pojazdu przekazano tylko liczby i nie wspomniano ani słowa o podrobionym mundurze policyjnym.

Sytuacja była napięta i niepewna, zwłaszcza w kontekście możliwych dalszych ataków. Kilka osób z kierownictwa parlamentu, w tym przedstawiciele Partii Pracy, poprosiło o wysłanie dodatkowych sił ochrony w celu zabezpieczenia budynków rządowych, zwłaszcza Stortingu²⁹, który znajdował się blisko miejsca wybuchu. Ich prośby spotkały się z odmową. Kazano się skupić na ewakuacji i zamknąć wszystkie budynki na klucz. Dopiero w godzinach wieczornych, kiedy odkryto, że agresja miała charakter terrorystyczny zdecydowano się wzmocnić ochronę kluczowych obiektów rządowych. Była to reakcja spóźniona w stosunku do początkowych próśb o ochronę³⁰.

²⁵ Ogóлноeuropejska strategia przeciwdziałania terroryzmowi to zbiór wspólnych działań i inicjatyw opracowanych przez państwa Unii Europejskiej w celu zwalczania terroryzmu, poprawy współpracy w zakresie bezpieczeństwa, wymiany informacji oraz zapobiegania radykalizacji. Strategia ta obejmuje zarówno prewencję, jak i działania kryzysowe, a także współpracę z innymi krajami i organizacjami międzynarodowymi.

²⁶ Å. Seierstad (2015). *Jeden z nas: Opowieść o Norwegii*. Wydawnictwo Literackie. Kraków, s. 18–22.

²⁷ K. Izak (2022). *Op. cit.*, s. 113–114.

²⁸ BT Delta to jednostka odpowiedzialna za przeciwdziałanie terroryzmowi i inne działania związane z bezpieczeństwem w Norwegii.

²⁹ Storting – norweska nazwa parlamentu Norwegii.

³⁰ K. Izak (2022). *Op. cit.*, s. 114–116.

Decyzja o nieogłoszeniu alarmu krajowego w dniu zamachów 22 lipca 2011 roku była jedną z kluczowych punktów krytyki w raporcie komisji, która badała reakcję służb na ataki. Taki alarm oznaczałby wprowadzenie w stan gotowości wszystkich służb porządkowych, służb ratunkowych i wojska, co mogłoby znacznie przyspieszyć odpowiedź na kryzys. Ta decyzja nie została podjęta z powodu złożoności procedur administracyjnych oraz niepełnej komunikacji pomiędzy poszczególnymi służbami i szczeblami władzy. Nie zdecydowano się na taki poziom zawiadomienia nawet w chwili drugiego ataku. Gdyby wtedy podjęto ten krok, droga E16, którą poruszał się zamachowiec, zostałaby zablokowana przez komendy z pobliskich miejscowości.

Nie zostały również wyczerpane wszystkie dostępne środki. W tym czasie norweska policja dysponowała jednym helikopterem, o którego użycie zaapelowała jednostka Delta. Główne problemy wynikały z kilku przyczyn. Policyjny helikopter był wówczas wyłączony z użytku z powodu braków kadrowych i ograniczeń budżetowych, co skutkowało m.in. brakiem dostępności w okresie wakacyjnym. Ponadto nie obowiązywał system wzywania załogi z urlopu. Brak helikoptera uniemożliwił szybkie rozeznanie sytuacji z powietrza. Nie udało się wystarczająco szybko zorganizować całego zespołu oraz sprzętu potrzebnego do wykonania operacji śmigłowcem³¹.

Struktury takie jak Policja, Straż Pożarna czy służby medyczne miały trudności w koordynacji działań. Podczas kryzysu zabrakło centralnego punktu dowodzenia, który mógłby koordynować działania. Brak takiego centrum spowodował, że różne służby działały często niezależnie od siebie, co prowadziło do dezorganizacji.

Reakcja służb na wyspie Utøya

Pierwsze informacje na temat strzelaniny na wyspie Utøya zaczęły spływać do centrali około godziny 17:30. Jako pierwsi połączenia wykonali mieszkańcy terenów wokół wyspy, których zaniepokoiły strzały i dym unoszący się nad tym obszarem. Zbieranie informacji od świadków było jedną z najważniejszych czynności w początkowym stadium operacji ratowniczej. Istniały poważne błędy w komunikacji z osobami na wyspie, w tym przekazywanie fałszywych informacji o postępach akcji. Dodatkowo kolejny raz nie zostały przekazane charakterystyczne cechy terrorysty podane jeszcze przez świadków z Oslo. Nikt nie powiadomił dzwoniących o fałszywym policyjnym uniformie, który Breivik miał w tamtej chwili na sobie. Było to kluczowe, ponieważ wielu świadków, w tym młodych ludzi, mogło myśleć, że zbliżający się mężczyzna jest funkcjonariuszem, co sprawiło, że podchodzili do niego w nadziei na ratunek. Początkowo podano, że sprawca działał sam, a potem zaczęto mówić o możliwych współpracownikach. Później pojawiły się informacje o materiałach wybuchowych, ale nie zostały one potwierdzone.

Pierwsze jednostki służb bezpieczeństwa – Policji i Straży Pożarnej, dotarły do przystani promowej około godziny 17:40. Zdecydowano się na transport funkcjonariuszy łodzią policyjną. Niestety, została ona przeciążona nadmierną liczbą osób i sprzętu, co sprawiło, że stała się niestabilna i przewróciła się, opóźniając przybycie na miejsce.

³¹ Norwegian Government. *Op. cit.*, s. 189–190.

Po awarii funkcjonariusze skorzystali z pomocy łodzi cywilnych, by dotrzeć na wyspę. Nie były one jednak odpowiednio przystosowane do takich operacji, co dodatkowo utrudniało szybki transport. Jedna była mocno zmotoryzowana i najszybciej dotarła na Utøyę, jednak czas transportu na wyspę według komisji badającej reakcję służb na ataki był zdecydowanie za długi niż powinien.

Ponadto nie wszyscy funkcjonariusze wiedzieli dokładnie, gdzie znajduje wyspa, co było dodatkowym wyzwaniem. Nawigatorzy mieli ograniczoną orientację w terenie i nie wiedzieli, jak daleko muszą płynąć. Dopiero na wodzie, korzystając z urządzeń takich jak telefony i GPS, zdołali odnaleźć właściwą drogę. Powodowało to dalsze opóźnienia i chaos w dotarciu na miejsce zdarzenia.

System komunikacji na wyspie niestety zawiódł. Funkcjonariusze używali przestarzałych systemów radiowych, które miały ograniczony zasięg i były podatne na zakłócenia. Hałas, piski i słaby zasięg powodowały, że część komunikatów była niezrozumiała. Braki techniczne wymagały przestrzegania bardziej rygorystycznych zasad komunikacji – tzw. dyscypliny radiowej, by uniknąć nieporozumień. Zasadą jest to, że komunikacja powinna przebiegać w ściśle określony sposób: najpierw nadawca identyfikuje siebie i odbiorcę, a odbiorca musi potwierdzić, że zrozumiał wiadomość. Dodatkowo, podobnie jak w Oslo, nie istniała platforma komunikacyjna dla wszystkich służb. W efekcie wyspę przeszukiwały różne patrole, w tym umundurowani funkcjonariusze, którzy nie mogli skutecznie się ze sobą komunikować. Wprowadzono system haseł, ale okazał się on niewystarczająco skuteczny, co doprowadziło do sytuacji, w których policja przypadkowo wycelowała broń przeciwko własnym funkcjonariuszom.

Kolejnym wyzwaniem dla służb była ewakuacja samej wyspy. Policja wprowadziła plan działania, który miał na celu jak najszybsze zaangażowanie pomocy ratunkowej i ewakuację z wyspy po aresztowaniu sprawcy. Działania te były prowadzone równolegle: wyznaczeni liderzy zajmowali się koordynowaniem działań z lądu i z samej wyspy. W trakcie ewakuacji pojawiły się problemy z organizowaniem transportu. Początkowo lider akcji na wyspie chciał wysłać helikopter do ewakuacji, ale napotkał trudności w uzyskaniu zgody na jego użycie. Z kolei ratownicy medyczni byli opóźnieni. Około godziny 18:56 okazało się, że ratownicy medyczni oraz straż pożarna nie mogli ruszyć w stronę wyspy, ponieważ sytuacja była zbyt niebezpieczna. Ze względu na niepewność co do zagrożeń, ostatecznie zdecydowano, że to policja będzie odpowiedzialna za udzielanie pierwszej pomocy oraz ewakuację. Ponadto cały czas trwały poszukiwania sprawcy. Lokalny lider akcji na wyspie chciał, aby wszyscy dostępni funkcjonariusze z bronią wzięli udział w poszukiwaniach, jednak równolegle trwała akcja ewakuacyjna i ratownicza. Transport poszkodowanych rozpoczęto, korzystając z łodzi ratunkowych, w tym także prywatnych łodzi cywilów. Była ona prowadzona w trudnych warunkach, a rannych transportowano na nabrzeże, gdzie udzielano im pierwszej pomocy.

Samo zatrzymanie winnego masakrze, mimo wcześniejszych utrudnień, zostało przeprowadzone sprawnie. Policja skupiła się na rozeznaniu terenu i ostrożnym podejściu do sytuacji ze względu na brak pewności co do liczby sprawców, ich położenia oraz rodzaju posiadanej broni. Okazało się jednak, że Breivik sam oddał się policji. Oprócz wcześniejszych połączeń na numery alarmowe, w których przyznawał się do

dokonania zamachu, mężczyzna, kiedy funkcjonariusze go namierzyli, przybrał pozycję poddańczą i nie próbował uciekać czy walczyć³².

Analiza błędów i wyciągnięcie wniosków

Po atakach norweski rząd powołał specjalną komisję, której zadaniem było zbadanie okoliczności ataków oraz ocena reakcji służb i instytucji państwowych. Na jej czele stanęła prawniczka Alexandra Bech Gjörv. Analizowane były m.in. reakcje służb na ataki, czas reakcji, sprawność komunikacji między służbami, a także możliwości wykrycia zagrożenia przed jego zaistnieniem.

Kluczowe zalecenia na poziomie krajowym

Zwrócono przede wszystkim uwagę na zwiększenie kultury świadomości ryzyka, współpracy, efektywnego działania i zarządzania informacją na wszystkich szczeblach administracji państwowej. W praktyce oznacza to, że władze centralne, jak i lokalne powinny kłaść nacisk na edukację i szkolenie swoich pracowników w zakresie identyfikowania zagrożeń, szybkiego reagowania i koordynacji działań w sytuacjach kryzysowych. Administracja powinna być przygotowana na nieoczekiwane scenariusze, a także podejmować działania prewencyjne, takie jak monitorowanie potencjalnych zagrożeń i wzmacnianie mechanizmów wykrywania i analizy ryzyka.

Uznano również za konieczne wprowadzenie regularnych spotkań między Rządową Komisją Bezpieczeństwa oraz Kriseråd³³. Spotkania te mają na celu koordynowanie działań pomiędzy różnymi agencjami i ministerstwami oraz opracowywanie wspólnych strategii na wypadek kryzysu. Komisja podkreśliła konieczność regularnej wymiany informacji między różnymi instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo kraju ze względu na problemy komunikacyjne obecne podczas akcji ratunkowych w 2011 roku.

Kluczowe było tu także opracowanie konkretnego, aktualnego do panujących realiów planu, który pomógłby w szybkim opanowaniu sytuacji i chaosu w strukturach ratunkowych. Komisja zalecała stworzenie nowoczesnej, elastycznej strategii działania w odpowiedzi na ataki terrorystyczne, która uwzględniałaby zmieniające się zagrożenia oraz umożliwiałaby szybszą i bardziej skuteczną reakcję w sytuacjach kryzysowych. Komisja wskazała, że realizacja projektów związanych z bezpieczeństwem była zbyt powolna i mało efektywna. Przykłady obejmują m.in. zaniedbania w monitorowaniu projektów i skupianie się bardziej na formalnościach niż na osiągnięciu konkretnych rezultatów. Niewystarczająca komunikacja i brak zaangażowania stron odpowiedzialnych za projekty spowodowały, że brakowało nadzoru nad jakością i szybkością realizacji.

³² Norwegian Government. *Op. cit.*, s. 110–146.

³³ Kriseråd, czyli Rada Kryzysowa, to norweska instytucja odpowiedzialna za koordynację działań w sytuacjach kryzysowych, takich jak ataki terrorystyczne, katastrofy naturalne czy inne nagłe zdarzenia wymagające szybkiej reakcji.

Wielopiętrowy budynek w dzielnicy rządowej, będący celem zamachu, nie spełniał odpowiednich przepisów dotyczących bezpieczeństwa, mimo że wcześniej uznano je za priorytetowe. Choć już 13 lat wcześniej wprowadzono przepisy dotyczące zabezpieczeń, brakowało konkretnych działań i kontroli. W rezultacie Breivikowi udało się zdetonować bombę w pobliżu wejścia do istotnej dla kraju instytucji. Komisja zwróciła uwagę na potrzebę odpowiedniego zabezpieczenia kluczowych obiektów takich jak budynki rządowe, instytucje publiczne, a także infrastruktura krytyczna, w tym lotniska, porty czy elektrownie. Zlecono zainwestowanie w zabezpieczenia obiektów zarówno fizyczne w postaci ogrodzeń, monitoringu czy straży, jak i cyfrowe np. systemy ochrony przed cyberatakami.

Podkreślono także działanie organu, jakim jest Ministerstwo Sprawiedliwości. Powinno ono mieć większy wpływ na koordynowanie działań służb ratunkowych i wywiadowczych, tak aby wszystkie agencje były lepiej przygotowane na sytuacje kryzysowe i mogły efektywnie współpracować. Ponadto po zamachach instytucja miała trudności z przekazywaniem jasnych informacji społeczeństwu. Brak odpowiedniej komunikacji kryzysowej spowodował dezinformację, co wzmagało panikę i obawy wśród obywateli. Komisja wyciągając wnioski, ustaliła, że w sytuacjach kryzysowych powinien działać centralny punkt informacji, który koordynowałby komunikację z opinią publiczną. Byłby to jeden, dobrze zorganizowany punkt, który zbierałby i przekazywał rzetelne informacje o sytuacji.

Zmiany w Prawie Karnym

Jednym z głównych wniosków Komisji Gjörv była potrzeba zmian oraz regulacji w prawie karnym. Początkowo zwrócono uwagę na kwestię przygotowań do poważnych przestępstw, szczególnie na tle terrorystycznym. Zaproponowano rozwiązanie, w którym sama organizacja czy planowanie zamachów mogłyby zostać pociągnięte do odpowiedzialności prawnej, zanim jeszcze doszłoby do samego ataku. Przykładami takich działań są: gromadzenie materiałów wybuchowych, broni, planowanie miejsc ataku czy szkolenia. Daje to możliwość zatrzymania niebezpiecznych osób na etapie przygotowań, co prowadzi do szybkiego reagowania we wczesnym stadium zagrożenia.

Kolejną kwestią podlegającą regulacji była karalność za udział w szkoleniach terrorystycznych. Osoby, które uczestniczą w tego typu ćwiczeniach, uczą się nie tylko umiejętności, które mogą być wykorzystane w działaniach terrorystycznych, ale także stają się częścią większej struktury organizacyjnej. W przypadku możliwości zatrzymania i wymierzenia kary możliwe byłoby uniknięcie zagrożeń, zanim staną się bezpośrednie. Wprowadzenie takiego przepisu ma także funkcję odstraszącą – osoby, które myślą o udziale w takich szkoleniach, mogą się obawiać konsekwencji prawnych i zostać zniechęcone do angażowania się w działalność terrorystyczną.

Ostatnią poruszoną kwestią w temacie prawa karnego był zakaz posiadania broni półautomatycznej. Historia przygotowań Andersa Breivika do zamachów udowodniła, jak w łatwy sposób zamachowcy udało się zdobyć pozwolenie, jak i samą broń. Taki zakaz zmniejsza ryzyko, że osoby o ekstremistycznych poglądach będą mogły łatwo zdobyć narzędzie zbrodni do przeprowadzenia zamachów. Ponadto ze względu na

rosnące w tamtym czasie zagrożenie związane z używaniem materiałów wybuchowych i chemicznych, zalecenia obejmowały także wzmocnienie kontroli nad dostępem do niebezpiecznych chemikaliów, które mogą być wykorzystywane do produkcji broni³⁴.

Wzmocnienie Policji

Po przeanalizowaniu działań Policji w związku z atakami w Norwegii z 2011 roku zaproponowano pewne reformy czy usprawnienie działań tego organu. Komisja zauważyła, że Policja i inne służby ratunkowe w regionie Nordre Buskerud³⁵ nie były odpowiednio przygotowane na tak poważny incydent. Konieczna była reorganizacja systemu zarządzania i wdrożenie jednolitych wytycznych. Pozwoliło to na powiązanie celów strategicznych z zasobami, działaniami oraz raportowaniem. Podczas zamachów lokalne i krajowe służby działały w sposób rozproszony, bez wspólnego planu i jasnego podziału odpowiedzialności. Według komisji, dyrekcja Policji powinna zapewnić, że wszystkie szczeble zarządzania – od lokalnych komend po centralę – funkcjonują według tych samych standardów i priorytetów. Niezbędną reformą było także podniesienie poziomu szkoleń i ćwiczeń. Wszystkie jednostki Policji, niezależnie od poziomu ich specjalizacji, powinny przechodzić regularne szkolenia dotyczące sytuacji kryzysowych, takich jak akty przemocy masowej czy zamachy terrorystyczne.

Komisja zwróciła uwagę na braki w zasobach, personelu czy wyposażeniu, jeśli chodzi o struktury lokalne. Raport podkreśla, że podczas kryzysu na Utøi pewne zasoby Policji z kilku regionów mogły zostać lepiej skoordynowane. Wspomina, że reakcja Policji na wydarzenia była w pewnym stopniu przyspieszona dzięki zbiegom okoliczności, takim jak obecność doświadczonych funkcjonariuszy w pobliżu miejsca zdarzenia oraz fakt, że zespół ratunkowy był już zmobilizowany w związku z eksplozją w dzielnicy rządowej. Komisja zauważa, że brak skutecznego przywództwa sprawia, że zasoby są nieoptymalnie wykorzystywane. Zaleceniem było stworzenia bardziej efektywnych struktur lokalnych, które będą w stanie reagować na zagrożenia w sposób szybki i spójny.

Kolejną kwestią dotyczącą działania Policji były centra operacyjne. Zarówno centralne, jak i regionalne jednostki tego typu nie były w stanie skutecznie koordynować działań w czasie zamachów. Brakowało im zarówno odpowiednich zasobów technicznych, jak i dobrze przeszkolonych pracowników. Apelowano o lepsze wyposażenie oraz osadzenie wykwalifikowanego personelu w tego typu miejscach. W dniu zamachów policja nie dysponowała odpowiednimi narzędziami technologicznymi do szybkiego zbierania i udostępniania informacji o sytuacji na miejscu zdarzeń. Za konieczne uznało wyposażenie policji w systemy GPS do lokalizowania jednostek w terenie, aplikacje do przesyłania danych oraz narzędzia wspierające analizę informacji w czasie rzeczywistym.

³⁴ Norwegian Government. *Op. cit.*, s. 458.

³⁵ Region Nordre Buskerud to obszar administracyjny w Norwegii, obejmujący północną część prowincji Buskerud. Znajduje się on blisko terenów zamachów na wyspie Utøya.

Ostatnim zaleceniem Komisji GjØrv było stworzenie centralnej funkcji krajowego funkcjonariusza odpowiedzialnego za skalowalne zarządzanie kryzysami. Centralne centrum operacyjne, takie jak to w Oslo, powinno posiadać dedykowanego funkcjonariusza krajowego, który będzie odpowiedzialny za zarządzanie i koordynację wszystkich zasobów policyjnych w sytuacjach kryzysowych. Powinien on mieć możliwość szybkiego podejmowania decyzji w oparciu o dane wpływające z całego kraju³⁶.

Podsumowanie

Zamachy przeprowadzone przez Andersa Breivika w Norwegii w 2011 roku miały ogromny wpływ na sposób postrzegania zagrożeń terrorystycznych, zarówno w tym kraju, jak i w całej Europie. Wydarzenia te ujawniły pewne słabości w systemach bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego, co stało się podstawą do wprowadzenia reform w Norwegii i innych krajach analizujących te ataki. Zwróciły one szczególną uwagę na rosnące zagrożenie ze strony tzw. samotnych wilków, czyli indywidualnych terrorystów, co wymagało zmian w sposobie monitorowania osób radykalizujących się. Na podstawie biografii Breivika można zauważyć, że jego dzieciństwo, pełne trudnych doświadczeń i problemów emocjonalnych, miało istotny wpływ na dalsze życie i motywacje. Swoje poglądy formułował w sposób systematyczny, przez co jego plan działania stawał się coraz bardziej szczegółowy. Przygotowania do zamachów były długotrwałe i wymagające dużej precyzji, co pokazuje wytrwałość w zbieraniu materiałów wybuchowych, zdobywaniu broni oraz szczegółowych analizach technicznych. Badając manifest i sposób planowania zamachów, można stwierdzić, że Breivik wykorzystywał istniejące luki w systemie – zarówno w kwestii zakupu materiałów wybuchowych, jak i broni, co pokazuje, że zamachowiec dobrze znał system i wiedział, jak go obejść. Jego ataki miały na celu nie tylko fizyczne zniszczenie, ale również wywołanie silnego efektu medialnego, który miał przyciągnąć uwagę do jego idei.

Reakcja służb bezpieczeństwa w Oslo i na wyspie Utøya podczas zamachów wykazała szereg poważnych niedociągnięć, które znacząco wpłynęły na czas i skuteczność działań ratunkowych. Uwidocznili konieczność wprowadzenia zmian w procedurach reagowania na ataki terrorystyczne.

Po atakach została powołana Komisja GjØrv, która przeprowadziła szczegółową analizę i wystosowała zalecenia krajowe, dotyczące działalności służb, jak i zmian w prawie karnym. Miały one na celu poprawę reakcji na kryzysy, zwłaszcza w kontekście ataków terrorystycznych. Skupiały się na lepszej współpracy i koordynacji działań między różnymi służbami bezpieczeństwa, usprawnieniu komunikacji między agencjami, a także wzmocnieniu zabezpieczeń ważnych obiektów. W ramach zmian zaproponowano również modyfikację prawa karnego, które miałyby umożliwić szybsze reagowanie na zagrożenia już na etapie przygotowań do zamachów. Istotnym punktem była także reforma Policji, w tym poprawa szkoleń, wyposażenia i organizacji pracy w sytuacjach kryzysowych. Celem tych działań było zwiększenie gotowości służb, skuteczniejsze zapobieganie atakom oraz poprawa bezpieczeństwa obywateli.

³⁶ Norwegian Government. *Op. cit.*, s. 459.

Bibliografia

- Bjørge T. (2013). *Strategies for Preventing Terrorism*. Palgrave Macmillan. London.
- Borchgrevink A. (2013). *A Norwegian Tragedy: Anders Behring Breivik and the Massacre on Utøya*. Polity Press. Cambridge.
- Breivik i Polska: 47 razy wymienia Polskę w manifestcie. „Gazeta Prawna”. <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/533565,breivik-47-razy-wymienia-polske-w-manifestcie.html> [dostęp: 11.11.2024].
- Dahl R. (2018). *Violent Extremists: Understanding the Psychology of Terrorism and Lone Wolf Attacks*. Springer. New York.
- Gąsiorowski M. (2022). *Ekstremizm polityczny w postawie Andersa Behringa Breivika – próba analizy wpływu czynników psychologicznych*. „Świat Idei i Polityki”, 20(2).
- Liedel K., Piasecka P., Aleksandrowicz T. R. (2011). *Zamach w Norwegii – nowy wymiar zagrożenia terroryzmem w Europie*. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa.
- Miller A. (1998). *Drama utalentowanego dziecka. Poszukiwanie prawdziwego siebie*. Media Rodzina. Poznań.
- Ministerstwo Sprawiedliwości Norwegii. (2012). *Norwegian Government Security and Crisis Management – Final Report 2012:14*. https://www.regjeringen.no/contentassets/bb3dc76229c64735b4f6eb4dbfcd8bfe8/en-gb/pdfs/nou2012_14_eng.pdf [dostęp: 15.11.2024 r.].
- OSCE Parliamentary Assembly. (2020). *Report on Official Visit to Norway: Ad-hoc Committee on Countering Terrorism*. <https://www.oscepa.org/en/documents/ad-hoc-committees-and-working-groups/ad-hoc-committee-on-countering-terrorism/4072-report-on-official-visit-of-the-osce-pa-ad-hoc-committee-on-countering-terrorism-to-norway-14-15-january-2020/file> [dostęp: 16.11.2024].
- Pracoń A. (2013). *Masakra na wyspie Utøya*. Wydawnictwo Norweskie. Oslo.
- Seierstad Å. (2015). *Jeden z nas: Opowieść o Norwegii*. Wydawnictwo Literackie. Kraków.
- Simpson M. (1994). *Metroseksualizm: The Rise of the Urban Man*. Media Press. London.
- Skarpsno S., Hansen B., Birkeland M. (2012). *The day Norway cried: Proximity and distress in Norwegian citizens following the 22nd July 2011 terrorist attacks in Oslo and on Utøya Island*. „European Journal of Psychotraumatology”, 3, 19709. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.3402/ejpt.v3i0.19709#d1e311> [dostęp: 06.11.2024].
- Utøya massacre 10 years on – what has changed in Norway?* (2021). The Conversation. <https://theconversation.com/utoya-massacre-10-years-on-what-has-changed-in-norway-164819> [dostęp: 05.11.2024].
- Wejksznier A. (2019). *Samotne wilki Kalifatu: Studium współczesnego terroryzmu islamskiego*. Wydawnictwo Difin. Warszawa.